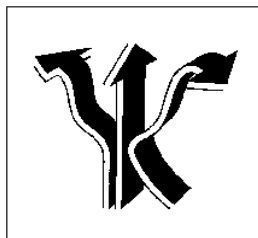

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ
з дисципліни**

**«ПРАКТИКУМ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ»
(для бакалаврів)**

Київ 2016

Підготовлена доцентом кафедри соціології та соціальної роботи Грабовенко Н.В.

Затверджено на засіданні кафедри соціології та соціальної роботи
(протокол № 1 від 29.08 2016 р.)

Схвалено Вченою радою Українсько-Азербайджанського Інституту соціальних наук
і самоврядування Г.А. Алієва (протокол № 1 від 30.08.2016 р.)

Грабовенко Н.В. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Практикум в соціальній роботі» (для бакалаврів). – К.: МАУП, 2016. – 30 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, зміст самостійної роботи студентів, питання для самоконтролю, список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом
(МАУП), 2016

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Самостійна робота студентів в рамках навчальної дисципліни «Практикум в соціальній роботі» передбачає формування самостійності у здобутті знань, способах оволодіння складними вміннями і навичками бачити зміст та мету роботи, організовувати власну самоосвіту, вміння по-новому підходити до вирішення питань, оптимізувати пізнавальну і розумову активність і самостійність, здатність до творчості.

Чітке планування є необхідною умовою для успішної самостійної роботи. Наукою і практикою встановлено, що лише самостійна робота дозволить студенту засвоїти систему знань, глибоко вникнути в суть науки, оволодіти необхідними навичками, розвинути свої здібності і таланти. Без добре організованої та планомірно здійснюваної самостійної роботи немає і не може бути справжньої вищої освіти та наукового пізнання.

Самостійна робота, будучи найважливішим засобом освіти, має будуватися на основі наукової організації розумової праці, яка вимагає дотримання наступних положень:

- визначити свої можливості, знати свої позитивні сторони і недоліки, особливості своєї пам'яті, уваги, мислення, волі;
- знайти найбільш придатні для себе методи самостійної роботи і піклуватися про їх удосконалення;
- починаючи роботу, встановити її мету (навіщо я працюю, що маю досягти в своїй роботі);
- скласти план роботи і працювати, дотримуючись цього плану (що і в який термін я маю виконати);
- здійснювати самоконтроль, самоперевірку в процесі роботи;
- вміти створити сприятливу обстановку для своєї роботи і постійно покращувати її;
- виконувати вимоги гігієни праці, створювати гігієнічні умови для праці;
- працювати щодня, систематично, а не від випадку до випадку.

В умовах організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі, збільшенні обсягу навчального матеріалу, який рекомендований студентам на самостійне опанування, неможливо обійтись без самостійної роботи студентів як в аудиторний, так й позааудиторний час. Індивідуальний пошук знань важливий, адже сприяє розвитку допитливості, зацікавленості, орієнтує на дослідницьку роботу теоретичного або дослідно-експериментального рівнів.

Активну участь в організації самостійної роботи студентів бере викладач, який, враховуючи освітні можливості студентів, чітко визначає обсяг та складність самостійної роботи; рекомендує різноманітні форми самостійної роботи; допомагає оволодівати методами самостійної роботи; періодично здійснює контроль за перебігом самостійної роботи студентів.

Метою курсу «Практикум в соціальній роботі» є оволодіння практичними прийомами, формами і методами роботи з різними категоріями населення.

Завдання курсу:

- ознайомити з технологіями розробки соціальних проектів;

- ознайомити з методами психосоціальної практики;
- опрацювати моделі психосоціальної взаємодії з особистістю і групою;
- вивчити алгоритм проведення консультативної роботи з особистістю та групою, оволодіти елементарними навичками соціально-психологічної допомоги.

У результаті вивчення даного курсу студент має

знати:

- нормативно-правові акти, що регулюють механізм соціального замовлення;
- технологію розробки і впровадження соціального проекту;
- оволодіти професійними навичками спілкування в індивідуальних, групових та публічних контактах.

вміти:

- орієнтуватись у правових засадах реалізації соціального замовлення;
- розробляти концепцію, складати план реалізації і бюджет проекту; захищати проект;
- складати алгоритм соціально-психологічної допомоги певним категоріям населення;
- проводити соціально-психологічний тренінг з наступною груповою дискусією з означеної проблематики;
- використовувати соціально-психологічні напрацювання з метою розкриття особистісного потенціалу клієнтів.

Засоби контролю знань студентів з дисципліни:

- *поточний контроль* студентів проводиться з метою перевірки засвоєння ними основних положень лекційного матеріалу. Він здійснюється на семінарських заняттях, шляхом опитування (письмового та усного), тестування, прослуховуванням доповідей та рефератів студентів, оцінки якості відповідей на контрольні запитання та індивідуальні та творчі завдання;
- *підсумковий (модульний) контроль* – здійснюється за рахунок аналізу результатів модульних контролів студентів за темами навчальної дисципліни. Підсумкова оцінка розраховується як сумарний бал успішності кожного студента за заліковими модулями навчальної дисципліни та під час проведення іспиту за означеним у навчальній програмі переліком питань;
- *підсумково-модульний контроль за дисципліну* здійснюється з урахуванням середньозваженого усіх оцінок за залікові модулі. Підсумково-модульна оцінка може перескладатися з метою її підвищення в період проведення тижнів академічного контролю за означеними у навчальній програмі переліком питань.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ

«ПРАКТИКУМ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ»

Самостійна робота студентів є основною формою оволодіння знаннями у вільний від аудиторних занять час.

До самостійної роботи належать такі види робіт, які студенти виконують під час підготовки до всіх аудиторних занять, у процесі підготовки індивідуальних

завдань, навчально-пошукової або науково-дослідної діяльності. Це не залежить від того, здійснюється робота за умов консультування викладачем, або без його участі; поза розкладом, або за розкладом, що регламентує самостійну підготовку.

З дисципліни «Практикум з соціальної роботи» рекомендуються такі види самостійної роботи:

- самостійне вивчення й поглиблене опрацювання певних тем дисципліни та окремих питань;
- вивчення матеріалу лекцій за конспектами, підручниками і спеціальною літературою;
- підготовка до семінарських занять за допомогою статей з наукових періодичних журналів та авторефератів дисертацій;
- виконання індивідуальних завдань;
- виконання творчих завдань;
- підготовка до контрольних робіт та модульного тестування;
- написання рефератів;
- підготовка доповідей на студентські наукові конференції.

Змістовий модуль 1. Технології розробки соціальних проектів

Тема 1. Проектування в соціальній роботі: загальні принципи, формулювання проблеми

При самостійному опануванні навчального матеріалу доцільно звернути увагу на наступні питання:

1. Соціальне проектування як конструювання соціальної дійсності.
2. Загальні принципи проєктивної діяльності в соціальній роботі.
3. Формулювання проблеми в соціальній роботі.
4. Поняття клієнти соціальної роботи, отримувачі соціальних послуг, надавачі соціальних послуг.
5. Розробка концепції проєкту. Оцінка життєздатності проєкту.

Проектування (від лат. *proiectus* - *кинутий вперед*) – специфічна діяльність, результатом якої є науково-теоретично і практично обґрунтоване визначення варіантів прогнозованого і планового розвитку нових процесів і явищ. Проектування - одна із форм відображення дійсності, процес створення прообразу (прототипу) об'єкта, явища чи процесу.

Метою проектування є перетворення об'єктивної дійсності, коли створюються (чи передбачається створення) об'єкти, явища, процеси, які б відповідали бажаним якостям.

За своєю сутністю проектування охоплює практично всі сфери діяльності людини і суспільства, тісно взаємодіючи, з однієї сторони, із прогнозуванням, з іншої - з плануванням та іншими функціями управління.

У сучасних умовах зростаючою потребою стає проектування соціальних систем, яке в принципі зводиться до визначення майбутнього стану конкретного соціального об'єкта, процесу в межах певної програми і плану.

Соціальне проектування стало науковою і практичною проблемою не так давно. Ще в 70 рр. ХХ ст. переважно писали про соціальне планування.

Серед найбільш частих дефініцій проектування, що зустрічаються у вітчизняній і зарубіжній літературі, можна назвати такі:

- проектування - пристосування засобів, що є в наявності, для досягнення мети, координація складових частин чи окремих дій для отримання необхідного результату;
- проектування - це конструювання варіантів оптимального з так званої мети, майбутнього стану об'єкта;
- проектування - це моделювання дій щодо їх здійснення, допоки не з'явиться повна впевненість у кінцевому результаті;
- проектування - прийняття рішень в умовах невизначеності.

Узагальнюючи, можна визначити соціальне проектування як конструювання соціальної дійсності.

Основними елементами проектної діяльності, її найважливішими теоретичними категоріями є конструювання, система, об'єкт, суб'єкт проектування, методи соціального проектування, умови проектування, механізми соціального проектування.

Основною метою соціального проектування як специфічної управлінської діяльності є створення проектів. Соціальний проект призначається для відображення майбутнього бажаного стану системи, що виникає внаслідок певних дій людей, за наявності певних фінансових, трудових, матеріальних і інших ресурсів, у тому числі інтелектуальних, пізнавальних, евристичних, ціннісних. Соціальний проект являє собою такий різновид програми, де відображені не тільки актуальні орієнтири, загальні завдання, а й уточнені терміни досягнення конкретних завдань, скоординовані зусилля виконавців на основі глибокого вивчення початкового рівня розвитку об'єкта і використання соціальних нормативів.

Алгоритми вирішення соціальних проблем не можуть розроблятися без врахування *основних принципів проектування:*

- принцип наукового обґрунтування;
- принцип соціальної доцільності і цілезумовленості, що передбачає відповідність очікуваних результатів нормативним (ціннісним) цілям суспільного розвитку;
- принцип відповідності змін, що проектуються, фізіологічній, психічній і соціальній природі людини;
- принцип комплексності, інтегративності, співставлення різних видів моделей;
- принцип реалістичності і можливості для реалізації, що передбачає не тільки адекватну постановку цілей, а й опору на дійсні, що піддаються обліку,

соціальні ресурси.

Засобами здійснення соціального проектування є ті засоби, за допомогою яких забезпечується, аналізується і переробляється інформація про стан систем і процесів, тенденції їх розвитку, виникнення і розвиток проблемної ситуації, потреби суб'єктів. Тепер широке поширення отримали технічні засоби проектування, у тому числі системи автоматизованого проектування.

Література: [50,64,65,66,67,74]

Тема 2. Соціальне замовлення

При самостійному опануванні навчального матеріалу доцільно звернути увагу на наступні питання:

1. Поняття соціальне замовлення.
2. Нормативно-правове регулювання соціального замовлення.
3. Технологія конкурсів соціальних проектів.
4. Функції органів місцевої влади щодо організації та проведення конкурсів соціальних проектів.

Література: [50,64,65,66,67,74]

Тема 3. Мета, завдання, етапи соціального проектування (практичне заняття)

При самостійному опануванні навчального матеріалу доцільно звернути увагу на наступні питання:

1. Формування мети.
2. Формування завдань.
3. Розробка етапів соціальних проектів.
4. Визначення основних виконавців, партнерів.
5. Очікувані результати проекту.
6. Планування проекту.

Умовно у навчальній літературі виділяють такі етапні цілі соціального проектування:

- 1) визначення проектної проблеми;
- 2) проведення проектних досліджень;
- 3) розробка проектної програми;
- 4) формування проектного цілого;
- 5) реалізація проектного зразка.

Безпосередньо етапи проектування, що служать структуруванню проектної діяльності, можуть бути представлені схемою (5.1).

1-й етап. Формулювання проблеми - визначення проблемної ситуації, що вимагає цілеспрямованих дій для її перетворення.

2-й етап. Соціальне замовлення - усвідомлення необхідності вирішення деякої соціальної проблеми з допомогою моделювання можливих варіантів перетворення соціальної ситуації.

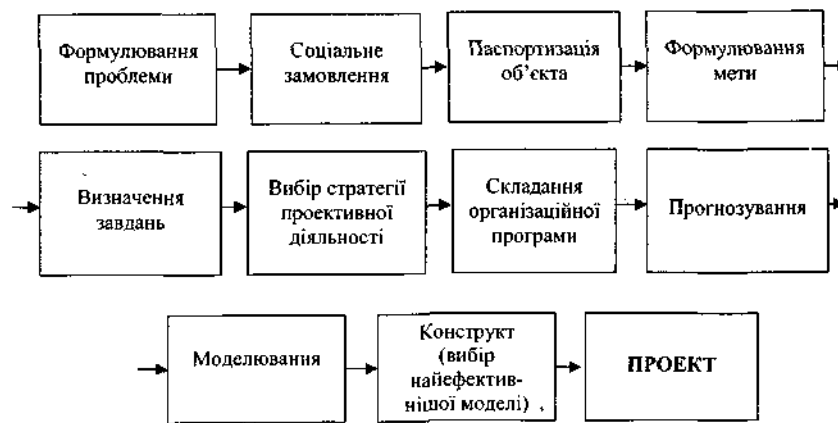

Схема 5.1. Етапи соціального проєктування

3-й етап. Паспортизація об'єкта - отримання точних даних про систему, процес чи явище, опис їх стану, функціонування і розвитку. Паспорт - це документ, в якому відображаються кількісні і якісні параметри системи, що впливають на функціонування та розвиток, здійснюється аналіз структури елементів.

Етапи створення паспорта соціальної структури: а) визначення характеристик і параметрів, що впливають на нормальне функціонування і розвиток системи, їх класифікація і диференціація; б) розробка форм паспорта; в) заповнення форм паспорта, отримання необхідних даних: робота з документами, анкетування, інтерв'ювання.

4-й етап. Визначення мети. Мета діяльності - це ідеальне уявлення про результат, новий, змінений стан системи, що є підсумком всієї діяльності. Існують деякі стандартні принципи постановки і формулювання мети, серед яких можна назвати такі:

1. До успішного результату веде тільки ясна мета. Характеристика ясності передбачає такі компоненти:

- ◆ осмисленість мети, ясне розуміння відповідей на питання: "Якої ситуації слід досягти?", "Чому дана ситуація є пріоритетною?", "Що необхідно зробити для її реалізації?", "Що відбудеться, якщо дана ситуація не буде досягнута?";

- ◆ чіткість її формулювання, зрозуміле партнерам по команді та можливим опонентам і противникам. Категоричність і однозначність висловлювань, прагнення обминати образні висловлювання - найпростіші способи прояснення мети.

2. Мета має бути сконцентрована на найголовнішому.

3. Необхідність обговорення мети. Формулювання мети - це співробітництво і кооперація, що вимагає її обговорення.

5-й етап. Розробка основних завдань. Вони повинні бути достатньо конкретними, являючи собою етапи наближення до поставленої мети соціального проєкту.

6-й етап. Вибір стратегії проєктної діяльності - сформульовані завдання повинні бути реалізованими з допомогою конкретних засобів, заходів, послідовність і взаємозалежність яких має бути визначена на етапі, що випереджує складання організаційної програми і робочого плану проєктної діяльності.

7-й етап. Складання організаційної програми. Організаційна програма забезпечує цілеспрямовану і узгоджену діяльність соціальних проектувальників на всіх стратегічних етапах проектування. Організаційна програма має таку типізовану структуру: 1) формулювання цілей і завдань проектної діяльності безпосередньо для проектувальника; 2) визначення змісту ролей і розподіл останніх залежно від здібностей діячів; 3) каталогізація об'єктів проектування; 4) чіткий виклад дій для досягнення поставленої цілі; 5) перелік засобів і очікуваних результатів.

8-й етап. Прогнозування. Це передбачення тенденцій і перспектив можливого розвитку соціальних систем, об'єктів, суспільних явищ, процесів.

В основі прогнозування лежать три взаємопов'язані джерела інформації про майбутнє: а) екстраполяція в майбутнє тенденцій, закономірностей розвитку, які добре відомі в минулому і теперішньому; б) моделювання об'єктів дослідження, представлення їх у спрощеному вигляді, зручному для отримання висновків прогнозного характеру; в) прогнозна експертна оцінка.

9-й етап. Моделювання. На основі численних варіантів верифікації і коригування прогнозів проводиться моделювання майбутніх станів систем і процесів. Нині моделювання - один із найбільш поширених прийомів пізнання і обов'язкова частина будь-якого дослідження. Модель - це така мислено представлена чи матеріально реалізована система, яка, відображаючи і відтворюючи об'єкт дослідження, здатна його заміщувати так, що її вивчення дає нову інформацію про цей об'єкт.

10-й етап. Конструкт. Це вибір із багатьох моделей найбільш ефективної, що забезпечує найменші затрати при досягненні запланованого результату.

11-й етап. Проект системи. На цьому етапі ідеальна модель відображається в сукупності знаків, визначаються особливості системи, що проектується, уточнюються зв'язки, що існують у ній.

Практичні завдання:

Проаналізуйте технологію проектування.

Проект "Центр інформації та реабілітації" (Автор - Н.Гончарова)

Термін реалізації - 2015-2016 рр.

Виконавець - Білоцерківський інститут економіки та управління Відкритого міжнародного університету розвитку людини "Україна".

Актуальність проблеми. Досить довгий час у нашому суспільстві не приділялася належна увага проблемам людей з особливими потребами. Це стосується й освіти. Відповідно до Конституції України (ст. 53) та законів України: "Про освіту", "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні" держава забезпечує доступність та безоплатність освіти інвалідам у державних та приватних навчальних закладах на рівні, що відповідає їх здібностям і можливостям, відповідно до бажань і інтересів. Проте на даний момент освіта людей з інвалідністю все ще є досить актуальним і відкритим питанням, адже у системі освіти інвалідів є ряд суттєвих недоліків, наприклад, недостатній рівень впровадження реабілітаційно-освітніх технологій.

Це знижує можливість людини з інвалідністю отримувати освіту, хоча держава гарантує здобуття освіти на рівні, що відповідає її здібностям і

можливостям. Освіта має велике значення для кожної людини. Але для людей з обмеженими можливостями отримання освіти є життєво важливим питанням, адже саме в такий спосіб можливий розвиток особистості, її самоактуалізація, підвищення соціального статусу особистості. Крім цього, важливим фактором є економічна доцільність освіти (зокрема вищої) для інвалідів (зі збереженим інтелектом), оскільки витрати на їхню освіту повертаються у вигляді податків з працюючих кваліфікованих спеціалістів, а високий соціальний статус цих людей звільняє державу від необхідності виплати пенсій і допомог. Такий підхід використовується в країнах Західної Європи та Америки.

Створення належних умов для здобуття освіти людьми з обмеженими можливостями потребує розроблення інноваційних освітніх технологій, однією з яких є організація діяльності Центрів інформації та реабілітації. Основна мета діяльності Центру - забезпечення інформаційних запитів людей з обмеженими можливостями, адже всі категорії інвалідів страждають від обмеженого доступу до інформації. Тому головним напрямком реалізації даного проекту є забезпечення особам з інвалідністю можливості доступу до інформації, що сприятиме їхньому професійному навчанню і соціальній адаптації. Досить суттєвим є те, що оволодіння інформацією здійснюється особою з інвалідністю самостійно, без сторонньої допомоги. Існування інформаційного Центру якнайповніше забезпечить право людині з обмеженими можливостями безпосередньо працювати з навчальною та науковою літературою.

У ході підготовки даного проекту були зроблені перші кроки щодо створення озвучених книжок та електронних версій навчальної літератури. При цьому використовувався досвід діяльності Центральної спеціалізованої бібліотеки для сліпих ім. М. Островського.

У ході реалізації проекту планується здійснити ряд заходів, спрямованих на створення літератури в спеціальному форматі, якою б мали змогу користуватися люди з порушеннями зору, у тому числі і незрячі особи, люди з вадами опорно-рухового апарату.

Важливим моментом реалізації проекту є проведення презентації роботи Центру інформації та реабілітації з метою ознайомлення громадськості міста з роботою Центру та розповсюдження досвіду роботи.

Мета: забезпечити можливість доступу до інформації студентів з особливими потребами шляхом створення інформаційного центру, сприяти їхній соціальній адаптації та реабілітації.

Завдання:

- ◆ розширити можливості здобуття інформації для людей з інвалідністю через забезпечення доступу до світової глобальної мережі Internet та через користування літературою в спеціальному форматі (озвучені книги і книги в електронному форматі);
- ◆ забезпечити рівний доступ до користування бібліотекою для читачів з різноманітними читацькими інтересами й рівнями;
- ◆ допомогти студентам з особливими потребами в пошуці спеціалізованої літератури;
- ◆ підвищувати значення інформації для людей з особливими потребами в

усіх сферах життя, що сприятиме їхній соціальній адаптації та реабілітації.

Етапи реалізації проекту

I. Підготовчий (січень-травень 2005 р.).

1. Закупівля необхідного обладнання (планшетний сканер, магнітофон, спеціальна озвучена програма, інформаційні носії).
2. Обладнання приміщення для роботи.
3. Відбір та підготовка кадрів для роботи в Центрі.
4. Визначення переліку необхідної навчальної та довідкової літератури, що має стати основою інформаційного фонду Центру.
5. Розробка методики роботи зі студентами на базі Центру.

II. Реалізаційний (червень-грудень 2005 р.).

1. Створення електронних версій навчальної та довідкової літератури.
2. Створення "озвучених" книг.
3. Систематизація та розміщення електронних книжок на сайті Білоцерківського інституту економіки та управління Університету "Україна".
4. Організація роботи студентів на базі Центру.

III. Оцінювальний (січень-липень 2006 р.).

1. Розробка критеріїв роботи Центру.
2. Здійснення моніторингу роботи Центру.

IV. Інформаційний (серпень-грудень 2006 р.).

1. Проведення семінару на базі філії з метою розповсюдження аналогічної системи роботи та набутого досвіду.
2. Організація відкритого доступу всіх бажаючих для ознайомлення з роботою Центру.
3. Інформування осіб з інвалідністю про існування Центру, мету його роботи та місцезнаходження.

Ресурсна база

Людські ресурси. До виконання поставлених завдань будуть залучені працівники та студенти Білоцерківського інституту економіки та управління, фахівці Центральної спеціалізованої бібліотеки для сліпих ім. М. Островського.

Матеріальні ресурси. Білоцерківський інститут економіки та управління забезпечує придбання частини обладнання, роботу волонтерів, оренду приміщення, оплату комунальних послуг, витрати на Інтернет, канцелярські товари. Інші необхідні матеріальні засоби, оплату праці працівників центру передбачено придбати за грантові кошти.

Очікуваний результат проекту

Організація Центру інформації та реабілітації дасть можливість задовольнити потреби людей з обмеженими можливостями, які спроможні здобути вищу освіту і реалізувати себе. Використовуючи досвід роботи Центру, в Україні можна створити мережу подібних центрів, які можуть діяти самостійно або ж на базі вищого навчального закладу.

Створення Центру надасть можливість особистісного зростання людям з інвалідністю через доступ до наукової й культурної спадщини людства, що

дозволить їм не залишатися поза суспільним життям. Такий Центр може стати важливим засобом соціально-культурної адаптації осіб з обмеженими фізичними можливостями.

2. Розробити проект для роботи з конкретною категорією клієнтів.

Література: [50,64,65,66,67,74]

Тема 4. Стратегії проектної діяльності

При самостійному опануванні навчального матеріалу доцільно звернути увагу на наступні питання:

1. Види проектних стратегій.
2. Лінійні стратегії.
3. Розгалужені стратегії.
4. Циклічні стратегії.
5. Принципи соціального проектування.

Поняття стратегії взяте із військового лексикону, де воно означає планування і проведення в життя генеральної лінії. У загальному смислі це поняття використовується для означення широких довготривалих заходів і підходів.

Основні аспекти стратегії як способу оптимізації діяльності:

1. Вміння моделювати ситуацію. Аналіз її зв'язку з іншими ситуаціями, прогноз її розвитку.

2. Здатність виявити необхідність змін.

3. Здатність використовувати в ході змін найбільш надійні методи, вибрати оптимальні шляхи і рішення, опиратися на коректні оцінки й раціонально надавати перевагу кращим із можливих альтернатив.

4. Здатність втілювати стратегію в практику, в конкретну дію, в контекст взаємодії, в систему дій, що спрямовані до певної мети.

Види проектних стратегій.

Лінійні стратегії. Застосовуються як способи взаємопов'язаних послідовних дій, в яких кожна із них залежить від результату попередньої, але не залежить від результатів наступних.

Розгалужені стратегії. Дозволяють здійснювати багатоваріантну і альтернативну діяльність, включаючи поетапне співставлення варіантів проектів, які можуть розвиватися незалежно один від одного, що дає можливість взаємодоповнювати проектні моделі.

Циклічні стратегії. Дають змогу повертатися, безпосередньо в процесі проектної діяльності, до одного з попередніх етапів конструювання.

Технологічні стратегії, що застосовуються в процесі соціального проектування, змінюються залежно від конкретної проектної ситуації. Так, наприклад, у випадку деякої невизначеності проблемного поля проектного впливу можливий вибір *стратегії випадкового пошуку*, що характеризується відсутністю будь-якого однозначного і чітко визначеного плану розробки проектних рішень.

Соціальний проект повинен відповідати таким основним принципам: однозначності, необхідності, повноті, несуперечливості, оптимальності.

Практичні завдання: Робота над конкретним соціальним проектом з обраною категорією клієнтів.

Література: [50,64,65,66,67,74]

Тема 5. Методи і методики соціального проектування

При самостійному опануванні навчального матеріалу доцільно звернути увагу на наступні питання:

1. Типологізація методів соціального проектування.
2. Метод матриці ідей.
3. Методика впровадження в роль.
4. Метод аналогії.
5. Методика мозкової атаки.

4. У практиці соціального проектування найчастіше використовуються такі методи: метод матриці ідей, метод впровадження в роль, метод аналогії, метод асоціації, метод мозкового штурму, метод синектики та ін.

Метод матриці ідей. На основі декількох незалежних змінних розробляються різні варіанти рішень. Як правило, розроблення соціального проекту залежить від складності і першочерговості поставлених завдань, від термінів, у рамках яких вимагається реалізувати замисел, а також від трудових, фінансових, матеріальних ресурсів. Прораховуючи варіанти із цих змінних, можна визначити найбільш ефективний шлях реалізації проекту в заданих умовах.

Методика впровадження в роль допомагає отримати більш точне уявлення про те, що потрібно зробити в процесі проектування. Це не просто погляд в проектне майбутнє, а прагнення глибше зрозуміти, як буде реалізований проект.

Метод аналогії. Є загальнонауковим і логічним методом, з допомогою якого на основі подібності, схожості предметів за певними властивостями, ознаками чи відношеннями формулюється припущення (прогноз) про наявність вказаних властивостей, ознак чи відношень у явища, яке виступає об'єктом проектування. Висновки по аналогії є більш достовірними, якщо беруться до уваги такі обставини:

- ◆ чим більше відомо про загальні ознаки у порівнюваних предметах, тим вищий ступінь висновків по аналогії;
- ◆ чим істотніші знайдені загальні ознаки у порівнюваних предметах, тим вищий ступінь подібності;
- ◆ чим глибше пізнаний взаємний закономірний зв'язок порівнюваних предметів, тим вищий ступінь вірогідності висновків.

Методика мозкової атаки (брейнстормінг) - пов'язана з генерацією ідей, з їх рівноправною конкуренцією, з можливістю співставлення. Вона здійснюється через комунікативну взаємодію, що полягає в обговоренні різноманітних проектів, експертизі фактів, полеміці думок. Процедура складається із трьох фаз:

1. Вступна фаза. Повідомлення правил діяльності, визначення проблеми, що вимагає вирішення. Час, що пропонується, - 15 хвилин. Обов'язкова умова - підготовлений ведучий, який лаконічно і дохідливо пояснює умови.

2. Основна фаза. Вільне висловлювання ідей. Час, що пропонується - 1 година. Обов'язкові умови - активна позиція ведучого, який, не тиснучи на учасників, стимулює їхню активність; присутність спостерігача, котрий фіксує всі ідеї і висловлювання учасників.

3. Заключна фаза. Підведення підсумків. Зібрані ідеї передаються спеціалістам, котрі займаються даною проблемою, для відбору найбільш цінних із цих ідей. Варіантом завершення брейнстормінгу може стати формування експертної групи, яка підготує огляд висловлених ідей і сформулює остаточне рішення.

Методика синектики.

Синектика - своєрідна модель групової творчої діяльності, що передбачає 7 основних кроків:

1. Першопочаткова постановка проблеми.

2. Аналіз проблеми і повідомлення необхідної попередньої інформації компетентною особою.

3. З'ясування можливостей вирішення проблеми. Члени групи пропонують найрізноманітніші шляхи вирішення проблеми. Експерт при цьому детально коментує їх пропозиції, пояснюючи, чому вони не підходять, хоча випадкове вирішення проблеми шляхом вдалих здогадок можливе уже на цьому етапі.

4. Переформулювання проблеми. Кожний член групи працює самостійно, виходячи із власного її розуміння.

5. Спільний вибір одного із варіантів переформульованої проблеми (першопочаткове формулювання тимчасово відкидається).

6. Висування образних аналогій. Ведучий підштовхує групу до пошуку яскравих, образних, метафоричних аналогій стосовно закладених в проблемній ситуації явищ. Цей етап - ключовий для синектики. Використовуються особистісні, символічні і фантастичні аналогії ("Уяви, щоб ти відчував, якби був сам печінкою, враженою алкоголем?").

7. Підгонка визначених групою підходів до вирішення проблеми чи готових рішень до вимог, що закладені в постановці проблеми.

Оволодіння соціальними працівниками, особливо тими з них, хто займається проблемами управління, основами технології проектування, активне застосування технологій проектування в практиці допоможе підвищити результативність і ефективність соціальної роботи на різних рівнях та на різних напрямках.

Практичне завдання: Робота над конкретним соціальним проектом з обраною категорією клієнтів.

Література: [50,64,65,66,67,74]

Тема 6. Бюджет соціального проекту

При самостійному опануванні навчального матеріалу доцільно звернути увагу на наступні аспекти:

1. Поняття бюджет соціального проекту.
2. Кошторис.
3. Витрати проекту.

Практичне завдання: Робота над конкретним соціальним проектом з обраною категорією клієнтів.

Заповніть таблицю відповідно до обраного соціального проекту:

Бюджет проекту

Стаття витрат	Сума US\$
Оплата праці	
Обладнання	
Матеріальне забезпечення	
Відрядження та транспортні витрати	
Інші витрати	
ВСЬОГО:	

Заробітна плата

Посада	% робочого часу для проекту	Оклад (US\$)	Нарахування	Загальна сума	Кільк. Місяців	Повна сума	Очікуване фінансування від донорської організації (US\$)
Усього							

Обладнання

Вид обладнання	Кількість	Сума	Очікуване фінансування від донорської організації (US\$)
УСЬОГО:			

Матеріальне забезпечення

Назва матеріалів	Ціна	Кількість	Сума	Очікуване фінансування
УСЬОГО:				

Відрядження транспортні витрати

Статті витрат	Сума	Очікуване фінансування (US\$)
УСЬОГО:		

Інші витрати

За що передбачається сплатити	Сума	Очікуване фінансування (US\$)
УСЬОГО:		

Література: [50,64,65,66,67,74]

Тема 7. Захист проекту

При самостійному опануванні навчального матеріалу доцільно звернути увагу на наступні аспекти:

Практичні завдання:

1. Захист проекту.
2. Попередній контроль.
3. Корекція проекту за підсумками моніторингу.

4. Завершення робіт та ліквідація проекту

Поточний модульний контроль

Література: [50,64,65,66,67,74]

Змістовий модуль 2. Регуляція девіантної поведінки засобами соціальної роботи

Тема 8. Соціальна робота з підлітками з девіантною (делінквентною) поведінкою (4 години)

При самостійному опануванні навчального матеріалу доцільно звернути увагу на *наступні аспекти*:

Розгляд та аналіз методик діагностики факторів розвитку девіантної поведінки у підлітків.

Практична частина. Розгляд методик:

- Модифікований опитувальник для ідентифікації типів акцентуацій характеру у підлітків.
- Методика діагностики узагальнених смислових установок (Метод незакінчених речень).
- Проективна методика «Неіснуюча тварина».

Проведення кожної методики з 2-3-ма неповнолітніми (вік: 11-18 років), аналіз результатів. Після кожної методики має бути висвітлено результат її проведення. Наприкінці має бути загальний висновок, що пишеться з урахуванням результатів всіх трьох методик.

Література: [4,5,9,12,17,19,24,37,42]

Тема 9. Особливості соціальної роботи з алко- і наркозалежними

При самостійному опануванні навчального матеріалу доцільно звернути увагу на *наступні аспекти*:

1. Поняття «наркоманія». Класифікація наркотиків та типи залежності.
2. Основні біологічні механізми наркотичної залежності.
3. Медичні та соціальні наслідки наркоманії.
4. Особистісні та поведінкові порушення.
5. Соціальні наслідки наркоманії.
6. Специфіка соціальної роботи з наркозалежними
7. Реабілітація як технологія соціальної роботи з наркозалежними.

Практична частина:

Мозковий штурм "Навіщо люди вживають наркотики і алкоголь"? **(1 година)**

Пропонується вільно висловитися з приводу причин, які спонукають людину вживати алкоголь або наркотики. Ведучий фіксує відповіді на листі ватману,

заохочуючи до активності усіх учасників. Зразкові варіанти відповідей можуть виглядати так: "Людина вживає наркотики і алкоголь тому, що ці речовини допомагають йому:

- знімати бар'єри в спілкуванні;
- задовольняти свою цікавість;
- знімати напругу і тривожність;
- стимулювати активність;
- наслідувати прийнятну традицію;
- набувати нового досвіду".

Наприкінці підводиться підсумок і робиться узагальнення, задається питання про те, що було важко, чи були зроблені якісь відкриття. В ході обговорення доцільно звернути увагу на те, які людські потреби нібито задовольняються за допомогою алкоголю і наркотиків і чи є інші способи досягти того ж ефекту. Наприклад, людина вживає алкоголь, щоб зняти психічну напругу. Цього ж можна досягти за допомогою фізичних вправ, прогулянок, відвідування дискотеки, розмови з другом тощо.

Вправа "Шприц" (20 хв.)

Мета вправи: допомогти учасникам більш глибоко відчувати і пережити ситуацію умовлянь, виробити "імунітет" до психологічної дії.

У кожного підлітка існує природний психологічний бар'єр по відношенню до наркотиків, особливо внутрішньовенних. Не так-то просто вперше зважитися на те, щоб проколоти собі вену або ввести в організм речовину, дія якої непередбачувана. Саме на цьому етапі, до того як підліток пройшов "присвячення": зробив першу ін'єкцію або викурих першу сигарету, необхідно виробити у нього навички самозахисту.

Вправа робиться по колу.

Інструкція: той, у кого в руках знаходиться шприц, має запропонувати сусідові справа уколоти нібито наявним в шприці наркотиком; завдання другого - відмовитися; робиться 3 спроби, після чого шприц передається тому, хто відмовляється, і так по колу. У кінці проводиться коротке обговорення, відзначаються ті варіанти відмови, які були найбільш переконливими, і ті випадки, коли у "спокусника" зберігалось наполегливе бажання продовжувати умовляння.

Вправа "Шахи" (20 хв.)

Група ділиться на групи (по 5-7 осіб), кількість учасників в підгрупах має бути непарною.

Задається тема для обговорення: Чи допустиме вживання наркотиків в суспільстві?

Підгрупи розсаджуються колами і розраховуються "на першо-другий". Перші номери відстоюють одну точку зору, починаючи свій виступ словами: "Так, вживання наркотиків допустиме.", а другі – протилежну: " Ні, вживання наркотиків неприпустимо". Взаємодія здійснюється по колу, при цьому відповідач спочатку перефразовує попереднього учасника, а потім заперечує, звертаючись до наступного по колу співрозмовника. Наприклад: "Наскільки я розумію, ти, Сергій, вважаєш, що вживати наркотики не можна, оскільки це підриває здоров'я людини, але мені здається, що нічого страшного немає в

тому, що людина хоч би раз спробує наркотик". Вправа триває одне коло, коли всі учасники висловились, але точки змінюються на протилежні завдяки непарному числу учасників.

Мета вправи. Вона дає відчуття, що проблема вживання наркотиків не така проста, як здається на перший погляд. Так, наприклад, наркотичні речовини використовують в медицині для того, щоб полегшити страждання хворих, або, наприклад, відомі випадки з історії, коли наркотики вживають люди мистецтва для стимуляції уяви. Сенс цієї вправи полягає в тому, щоб сформувати у підлітка більше усвідомлену позицію стосовно наркотиків і виробити у нього навички аргументованого захисту своєї позиції.

Література: [4,5,9,12,17,19,24,37,42]

Тема 10. Соціальна робота з попередження насильства у сім'ї

Практичні завдання:

Розглянути ситуаційні задачі і відповісти на запитання:

1. Ситуаційна задача:

Швидка допомога доставила у медичний заклад дівчину Ганну. Вік: 15 років. Вага: 32 кг. Зріст: 169 см. Після обстеження дівчині встановлено діагноз: анорексія (це розлад харчування, часто виникає на психологічному підґрунті, пов'язаний з втратою апетиту, що тягне за собою критичне зниження ваги тіла). Бабуся, що супроводжувала дівчинку до лікарні, просила лікарів матір до Ганни не пускати. Прохання бабусі не виконали, мати відвідувала Ганну. Після візиту матері стан дівчинки різко погіршився: вона постійно плакала, відмовлялась дотримуватись порад лікаря, біла себе у живіт, кричала. Така ситуація повторювалась ще декілька разів, після чого лікарі вирішили дійсно заборонити пускати матір до лікарні та надіслали відповідну інформацію до Служби у справах дітей, де зазначили про підозру щодо психологічного насильства щодо дівчини з боку матері.

Запитання:

- Чи є виправданими підозри лікарів, чому?
- Встановіть можливі причини, що призвели до розвитку даної ситуації;
- Визначте перелік фахівців (структур), які мають бути залучені до вирішення ситуації; визначте функції кожного з фахівців у розв'язанні ситуації;
- Розробіть конкретну програму дій щодо розв'язання ситуації для залучених служб та фахівців.

2. Ситуаційна задача:

Дев'ятирічна Оленка була дуже гарною дівчинкою. У неї було довге розкішне волосся. Дівчинка займалась бродяжництвом. Міліція не раз розшукувала її та на деякий час знову повертала в інтернат, де жила та навчалась Оленка. Та через деякий час дівчинка знову тікала.

Для того, щоб припинити втечі, працівники школі-інтернату вирішили прийняти радикальні міри – відрізали дівчинці косу та обрили голову наголо.

Оленка більше не втікала, але тепер вона навіть уночі не знімала теплу лижну шапочку. Скоро дівчинці поставили діагноз – нейродерміт.

Запитання:

- Яке порушення здійснили працівники інтернату?
- Яким статтям нормативно-правових актів суперечать дії працівників закладу?
- Які ефективні та гуманні дії повинні були вчинити в школі-інтернаті, щоб припинити втечі дівчинки?
- Як можна зараз допомогти дитині?

3. Ситуаційна задача:

Хлопчик десяти років потрапив до школи-інтернату для дітей-сиріт з дитячого будинку. Його мати тривалий час хворіла на алкоголізм та померла в нього на очах. Тяжко переживаючи цю травму, він став замкненим, нелюдимим, не відповідав під час уроків, не реагував на зауваження вчителів і вихователів школи-інтернату. Відмовлявся їсти.

Педагоги, втративши терпіння, вирішили застосувати найбільш “ефективний”, з їх точки зору, метод впливу на дитину: зв’язували його на ліжку, насильно годували, затикаючи носа, водночас діти, що були в кімнаті, насміхалися з хлопця.

Після пережитого, хлопчик вирішив, що смерть краща за таке життя, витяг пояс з куртки і здійснив спробу самогубства.

Історія завершилась благополучно. Дитину врятували, але він тривалий час проходив курс реабілітації в психіатричній лікарні.

Запитання:

- Чи мав в цій ситуації місце злочин? Якщо так, то в чому він полягав?
- Які права дитини були порушені в даному випадку? Також перерахуйте українські та міжнародні документи, в яких дані права зафіксовані.
- Яку роботу в школі-інтернаті мали провести відповідні фахівці (соціальний педагог/психолог) з дитиною та співробітниками, щоб запобігти даній ситуації.

4. Ситуаційна задача:

Ви є спеціалістом центру соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді. До Вас на розгляд потрапила заява щодо насильства в сім’ї:

Багатодітна сім’я, що складається з чоловіка, дружини, матері дружини та чотирьох дітей проживає у двокімнатній квартирі. Чоловік півроку тому через травму рук втратив роботу різника у поліграфії і зараз не працює, почав пиячити і виносити з квартири речі. Дружину, яка не працює також, знаходячись у відпустці по догляду за двомісячною дитиною, постійно б’є та принижує. Діти не можуть нормально спати та навчатися, бо дуже бояться батька, який є непередбачуваним і останнім часом у нетверезому стані знаходиться постійно.

Завдання:

- Вкажіть, яка структура є координуючою у питаннях попередження насильства в сім’ї? Чи зобов’язані Ви сповістити цю структуру про заяву, що надійшла, та у який термін?
- Які служби та яких фахівців Ви зобов’язані залучити, надаючи допомогу родині?
- Перерахуйте законодавчі акти у сфері попередження насильства у сім’ї.

- Складіть програму надання допомоги даній родині.

5. Ситуаційна задача:

Молода жінка Катерина (28 років, банківський працівник) звернулась до центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Вона розповіла, що пішла з дому через постійні напади з боку чоловіка, Олега (32 роки, безробітний, вживає наркотики неін'єкційним шляхом), з яким 6 років проживає в громадянському шлюбі: погрози вогнепальною та холодною зброєю, побиття, шантаж. У жінки немає документів (паспорт, ідентифікаційний код, свідоцтво про народження їх спільної дитини), оскільки чоловік викрав їх, зберігає у себе і віддасть лише тоді, коли вона виписеться з квартири разом з дитиною (дитині 3 роки, зараз перебуває у батьків дівчини у Житомирській області). Жінка не знає, куди йти і де їй ночувати. Катерину підтримують батьки чоловіка, але після інциденту, коли батько Олега ледь не поплатився життям, захищаючи невістку (Олег накинувся на нього з ножем), вона не хоче звертатись до них та наражати їх на небезпеку. Чоловік вимагає дій терміново, інакше погрожує розправою над дитиною і батьками дівчини (поїде до села та покалічить усю родину).

Запитання:

- Виділіть проблему або комплекс проблем у даній ситуації;
- Встановіть можливі причини, що призвели до розвитку даної ситуації;
- Визначте перелік фахівців (структур), які мають бути залучені до вирішення ситуації; визначте функції кожного з фахівців у розв'язанні ситуації;
- Розробіть конкретну програму дій щодо розв'язання ситуації для залучених служб та фахівців.

6. Ситуаційна задача:

Третьюкласник Максим навчається в новій школі протягом трьох місяців. За цей час вчительці групи продовженого дня стало відомо, що хлопчика виховує мати та вітчим, за місяці навчання він часто пропускав заняття з невідомих причин, декілька разів від мами були записки, що дитина відсутня у школі через стан здоров'я.

Учора хлопчики розповіли вчительці групи продовженого дня наступне: під час перевдягання до уроку фізкультури вони помітили у однокласника Максима синці на передпліччях та дивні червоні смужки по всій спині. На запитання, що це таке, Максим відповів, що впав і забився. При цьому хлопчик знімав і намагався прикрити синці.

Впродовж уроку Максим був чимось збентежений, навіть засмучений. Спілкування з однокласниками уникав.

Запитання:

- Виділіть проблему або комплекс проблем у даній ситуації;
- Встановіть можливі причини, що призвели до розвитку даної ситуації;
- Визначте перелік фахівців (структур), які мають бути залучені до вирішення ситуації; визначте функції кожного з фахівців у розв'язанні ситуації;
- Розробіть конкретну програму дій щодо розв'язання ситуації для залучених служб та фахівців.

7. Ситуаційна задача:

До управління у справах сім'ї та молоді звернулась Олена, 22 роки. Вона залишила заяву, в якій виклала наступне: Олена має сестру 14-и років. Батько сестер перебуває в місцях позбавлення волі вже протягом 7-и років за вбивство їх матері. Сестер взяли під опіку родичі - рідна сестра мами та її чоловік. Олена вже тривалий час не спілкувалась з сестрою, оскільки після 18 років залишила родину опікунів, стала жертвою ситуації - вела спосіб життя, про який зараз жалкує (3 місяці тому завершила програму реабілітації для наркозалежних). Нещодавно Олена відновила спілкування з сестрою і дізналась від неї, що та проживає в жахливих умовах у родині опікунів - потерпає від сексуального насильства з боку вітчима - він гвалтує дівчину з десятирічного віку. Сестра звертатися за допомогою боїться. Олена просить захистити сестру, покарати насильника, що окрім усього вищезазначеного проживає на їх житловій площі, та позбавити опікунів прав на опіку. Також Олена хотіла б оформити опіку над сестрою на себе.

Запитання:

1. Виділіть проблему або комплекс проблем у даній ситуації;
2. Встановіть можливі причини, що призвели до розвитку даної ситуації;
3. Визначте перелік фахівців (структур), які мають бути залучені до вирішення ситуації; визначте функції кожного з фахівців у розв'язанні ситуації;
4. Розробіть конкретну програму дій щодо розв'язання ситуації для залучених служб та фахівців.

8. Ситуаційна задача:

Дванадцятирічний Паша - рудоволосий хлопчик невеликого зросту. Батьки Паші ніде не працюють. Паша зазвичай погано не за погодою одягнутий та голодний. Нарешті хлопчик знайшов для себе можливість підпрацьовувати - він миє машини біля великого супермаркету, а потім витрачає зароблене на їжу. Батьки, дізнавшись про такий заробіток сина, вирішили використовувати це у своїх цілях: тепер Паша не міг зайти додому без трьох пляшок горілки та якоїсь їжі - це слугувало своєю «перепусткою». Паша не витримав та втік з дому - він сам прийшов до притулку для дітей.

Запитання:

1. Виділіть проблему або комплекс проблем у даній ситуації;
2. Встановіть можливі причини, що призвели до розвитку даної ситуації;
3. Визначте перелік фахівців (структур), які мають бути залучені до вирішення ситуації; визначте функції кожного з фахівців у розв'язанні ситуації;
4. Розробіть конкретну програму дій щодо розв'язання ситуації для залучених служб та фахівців.

Література: [4,5,9,12,17,19,24,37,42]

Тема 11. Самопрезентація особистісних і професійних якостей

При самотійному опануванні навчального матеріалу доцільно звернути увагу на наступні аспекти:

1. Тактики і стратегії проведення самопрезентації. Стратегії самопрезентації І.Джонса і Т.Піттмана.

Практична частина:

2. Методики встановлення взаємодії. Встановлення контакту. «Перше враження».

3. Вивчення мови рухів тіла (зміст жестів, комбінація жестів, положення голови, тіла, ніг; маніпулювання предметами)

4. Риторика. Відпрацювання навиків з формування власного стилю мовлення. Дефекти мови. Інтонація голосу. Стили побудови промови.

5. Стереотипи спілкування, фактори, які допомагають/заважають зниженню емоційної напруги у спілкуванні.

6. Етика професіонала (зовнішній вигляд, аксесуари і мистецтво ними користуватися; етика ділового спілкування (розмова за телефоном, привітання, самореклама).

Література: [4,5,9,12,17,19,24,37,42]

Тема 12. Публічний виступ як форма самопрезентації

При самостійному опануванні навчального матеріалу доцільно звернути увагу на *наступні аспекти*:

1. Теоретичні основи публічного виступу.

2. Ефективні методи переконання під час публічного виступу.

3. Особистість оратора, типи ораторів, манери, зовнішній вигляд оратора.

Практична частина:

Підготувати публічний виступ на будь-яку тему або самопрезентацію на 3-5 хвилин.

Індивідуальні завдання:

1. Скласти лист самопрезентації (резюме).

2. Підготувати порт фолію.

3. Розробити макет візитки.

4. Розробити пам'ятку “Як підтримувати увагу до себе під час публічного виступу”.

5. Написати есе на тему за вибором:

а) “Мистецтво самопрезентації – шлях до особистісного успіху”.

б) “Бренд мого імені”.

Література: [1, 24,27,40,52,56,76]

Додаткова: [2,6,8]

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Для активізації самостійної роботи студентів та здійснення поточного контролю знань пропонується виконання індивідуальних та творчих завдань. Теми індивідуальних та творчих завдань дозволяють активізувати комунікативні аспекти

навчального процесу, надають студенту можливість розкрити свій творчий потенціал.

Індивідуальні та творчі завдання можуть носити як теоретичний, так і практичний характер. Ці форми самостійної роботи студентів розглядаються, по-перше, як метод популяризації соціального знання, по-друге, як можливість побачити позицію студента та спосіб її реалізації, по-третє, як метод активізації навчальної свідомості, подолання стереотипів та пошук нових форм вивчення соціальної дійсності. Підґрунтям для цього виступає сама форма завдання, яка поєднує індивідуальну позицію автора з необхідністю наукового її обґрунтування. Крім інтелектуального напруження, яке сприяє активізації мислення студента, творче завдання дозволяє найбільш повно розкритися студенту, тому що він бачить необхідність свого втручання в проблему, що досліджується.

Виконання індивідуальних та творчих завдань формує у студента:

- навички формулювання і аргументування власної точки зору;
- вміння аналізувати складні суспільні проблеми;
- вміння самостійно здобувати необхідну інформацію;
- навички критичного аналізу соціальної реальності та застосування набутих теоретичних знань для їх практичного вирішення.

Використовуючи програмне забезпечення MS PowerPoint, студент у довільній формі презентації викладає основні положення обраних тем.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Соціальне проектування як конструювання соціальної дійсності.
2. Загальні принципи проєктивної діяльності в соціальній роботі.
3. Формулювання проблеми в соціальній роботі.
4. Поняття клієнти соціальної роботи, отримувачі соціальних послуг, надавачі соціальних послуг.
5. Розробка концепції проєкту.
6. Оцінка життєздатності проєкту.
7. Поняття соціальне замовлення.
8. Нормативно-правове регулювання соціального замовлення.
9. Технологія конкурсів соціальних проєктів.
10. Функції органів місцевої влади щодо організації та проведення конкурсів соціальних проєктів.
11. Формування мети, завдань, розробка етапів соціальних проєктів.
12. Визначення основних виконавців, партнерів.
13. Очікувані результати проєкту.
14. Планування проєкту.
15. Види проєктних стратегій.
16. Лінійні стратегії.
17. Розгалужені стратегії.
18. Циклічні стратегії.
19. Принципи соціального проектування.
20. Типологізація методів соціального проектування.

- 21.Метод матриці ідей.
- 22.Методика впровадження в роль.
- 23.Метод аналогії.
- 24.Методика мозкової атаки.
- 25.Поняття бюджет соціального проекту. Кошторис. Витрати проекту.
- 26.Захист проекту. Попередній контроль.
- 27.Корекція проекту за підсумками моніторингу. Завершення робіт та ліквідація проекту.
- 28.“Важковиховуваність” як передумова виникнення делінквентної поведінки та правопорушень серед неповнолітніх.
- 29.Аналіз методик діагностики факторів розвитку девіантної поведінки у підлітків.
- 30.Модифікований опитувальник для ідентифікації типів акцентуацій характеру у підлітків.
- 31.Методика діагностики узагальнених смислових установок (Метод незакінчених речень).
- 32.Проективна методика «Неіснуюча тварина».
- 33.Практика медіації в системі освіти.
- 34.Сутність та завдання медіації в системі освіти.
- 35.Принципи та етапи медіації. Роль медіатора.
- 36.Відпрацювання навичок застосування медіації у вирішенні шкільних конфліктів».
- 37.Поняття «наркоманія». Класифікація наркотиків та типи залежності.
- 38.Основні біологічні механізми наркотичної залежності.
- 39.Медичні та соціальні наслідки наркоманії.
- 40.Особистісні та поведінкові порушення.
- 41.Соціальні наслідки наркоманії.
- 42.Специфіка соціальної роботи з наркозалежними.
- 43.Реабілітація як технологія соціальної роботи з наркозалежними.
- 44.Шляхи/способи виявлення індикаторів вчинення насильства щодо дитини.
- 45.Особливості та принципи здійснення опитування батьків або інших родичів дитини, яка зазнала насильства.
- 46.Зміст поняття “жорстоке поводження з дитиною” та його види.
- 47.Особливості, етапи та принципи здійснення опитування дитини, яка зазнала насильства.
- 48.“Цикл насильства”, його фази.
- 49.Основні етапи та завдання соціально-педагогічної роботи з дитиною-жертвою насильства.
- 50.Поняття фізичного насильства над дитиною та його специфіку.
- 51.Основні завдання профілактики насильства в шкільному середовищі, запровадження просвітницько-профілактичних програм та програм медіації.
- 52.Поняття психологічного насильства над дитиною та його специфіка.
- 53.Міжнародні та українські нормативно-правові документи, які захищають дитину від усіх проявів жорстокого поводження.

54. Поняття сексуального насильства над дитиною та його специфіка.
55. Основні завдання та зміст Закону України «Про попередження насильства у сім'ї».
56. Основні фактори ризику виникнення насильства та жорстокого поводження з дитиною у сім'ї.
57. Основні органи та служби, на які покладено функції попередження насильства у сім'ї, основні їх завдання (відповідно до Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення).
58. Проблеми сім'ї, що виховує дитину з інвалідністю.
59. Життєві кризи сім'ї.
60. Форми і методи роботи з батьками.
61. Криза як потенціал зростання.
62. Кризова глибинна символіка.
63. Конструювання психотерапевтичної казки як актуалізація ресурсів самодопомоги.
64. Тренінг становлення професійної мотивації.
65. Розкриття творчого потенціалу індивідуального та групового суб'єкта за допомогою етнотерапії.
66. Обрядове дійство як основа для індивідуальної авторської міфотворчості та спільного поступку.
67. Тренінг становлення професійної мотивації «Жива вода міфотворчості» (Яремчук О.В., Ключикова-Цобенко В.О.).
68. Форми соціальної роботи з жінками.
69. Екстрена соціальна допомога.
70. Адресна соціальна допомога.
71. Соціальне притулок, соціальний готель.
72. Захист від домашньої жорстокості в умовах нестационарного установи.
73. Надання жінкам сприяння у плануванні сім'ї.
74. Соціально-трудова реабілітація в умовах безробіття або загрози безробіття.
75. Сприяння у самопомоги та самозайнятості.
76. Поняття самопрезентації. Проблематика само презентації в наукових дослідженнях.
77. Поняття імідж, особистісний брендинг.
78. Типи, види, мотиви, засоби самопрезентації.
79. Індивідуально-психологічні особливості, які визначають успішність/неуспішність самопрезентації у чоловіків і жінок.
80. Форми самопрезентації: публічний виступ (презентація досвіду), резюме, співбесіда-інтерв'ю, візитки, об'ява про пошук роботи, захист проекту, порт фоліо, майстер-клас, аналітичний звіт, відкрите заняття.
81. Очна і заочна самопрезентація.
82. Способи розміщення рекламних матеріалів, способи їх подання.
83. Тактики і стратегії проведення самопрезентації.
84. Стратегії самопрезентації І.Джонса і Т.Піттмана.

85. Методики встановлення взаємодії. Встановлення контакту. “Перше враження”.
86. Жести, мова рухів тіла, міміка, риторика, стилі побудова промови.
87. Стереотипи спілкування, самовіддача у спілкуванні і взаємодії з іншими людьми.
88. Теоретичні основи публічного виступу.
89. Ефективні методи переконання під час публічного виступу.
90. Особистість оратора, типи ораторів, манери, зовнішній вигляд оратора.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Агеев В.С. Межгрупповое взаимодействие: социально - психологические проблемы. М.: МГУ. 1990. С.135 - 152;159-168; 178-200.
2. Агеев В.С. Механизмы социального восприятия //Социальная психология в трудах отечественных психологов. СПб.: Питер, 2000, С.276-289.
3. Агеев В.С. Социальная идентичность личности //Социальная психология. Хрестоматия. М.: Аспект Пресс, 1999. С.327-356.
4. Адаптация осужденных к среде и ИТУ: Учебное пос./ Под ред. В.И.Селиванова. – Рязань, 1984.
5. Актуальные проблемы суицидологии. – М.: НИИ Психиатрии, - 1978.
6. Анцыферова Л.И. Новые стадии поздней жизни: время теплой осени или суровой зимы// Психологический журнал. Т.14, №2, 1993.
7. Анцыферова Л.И. Поздний период жизни человека // Психологический журнал. Т.17, №6, 1996.
8. Анцыферова Л.И. Психология повседневности: жизненный мир личности и техники ее бытия //Развитие личности и проблемы геронтопсихологии. М.: Институт психологии РАН, 2004. С.328-350.
9. Бирхофф Ганс У. Просоциальное поведение //Перспективы социальной психологии. М.: Эксмо, 2001. С.398-417.
10. Блох.И. История проституции. СПб.- Издательство :Аст-Пресс-1994.
11. Бодалев А.А. Акме – эффект личностного осуществления в процессе социализации и индивидуализации взрослого человека //Мир психологии. 1998. №1. С.59-66.
12. Буданов А.В. Практическая психология воспитательной работы с осужденными: Уч.пос. – Домодедово, 1988.
13. Буунк Брем П., Аффилиация, аттракция и близкие отношения //Перспективы социальной психологии. М.: Эксмо. С.372-394.
14. Вейнингер О. Пол и характер. Мужчина и женщина в мире страстей и эротике. - М.-1991.
15. Воронцов Д.В. Социальная психология пола. Методич. указания к спецкурсу «Основы гендерной психологии». Ростов-на-Дону: Изд-во РГУ, 2003. 34 с.
16. Габиани А. А., Мануильский М.А. Цена любви//Социологические исследования. - 1987.- № 6.

17. Гишинский Я. Социология девиантного поведения и социального контроля // Социология в России. Под. ред. В.А. Ядова. М, 1998, с. 587-609.
18. Гишинский Я.И. Эффективен ли запрет проституции // Социологический исследования. - 1988, - №6.
19. Гишинский Я. Самоубийство как социальное явление / Проблемы борьбы с девиантным поведением. – М.: ИС АН СССР, 1989.
20. Гишинский Я.И., Юнацкевич П.И. Социологические и психолого-педагогические основы суицидологии. Уч.пос. – СПб.: 1999.
21. Глосенко И.А., Глод СИ. Социологические исследования проституции в России. - СПб, 1998.
22. Голод СИ. Проституция в контексте изменения половой морали// Социологические исследования .- 1988 - №2.
23. Гофман И. О работе «лицом» //Межличностное общение. Хрестоматия. СПб.: Питер, 2001. С.132-170.
24. Дебольский М.Г. Проведение социально- психологических тренингов в уголовно-исполнительной системе. – М.: 1998.
25. Дольто Ф. На стороне ребенка. – СПб., М.: 1997.
26. Донцов А.И. О понятии «группа» в социальной психологии //Социальная психология. Хрестоматия. М.: Аспект Пресс, 1999. С.175-182.
27. Донцов А.И., Дубовская Е.М., Жуков Ю.М. Группа-коллектив-команда. Модели группового развития //Социальная психология в современном мире. М.: Аспект Пресс, 2002. С.96-115.
28. Дюркгейм Е. Самоубийство. Социологический этюд. – М.: Мысль, 1994.
29. Еникеева Д. Геи и лесбиянки (Психосексуальный портрет). – М.: ООО Изд-во «Астрель»: ООО Изд-во «АСТ», 2003. – 410 с.
30. Кар М., Холмс П. Психодрама: вдохновение и техника. – М.: 1997.
31. Клуб ищущих работу // Подготовка руководителей клуба: Пособие для преподавателей. – М., 1996.
32. Ключикова-Цобенко В.О. Архетипні змісти індивідуального міфу сучасного чоловіка// Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: зб.наук. пр./ Київ. Нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.: Логос, 2011
33. Ключикова-Цобенко В.О. Особливості прояву психологічної андрогінії в процесі створення індивідуального авторського міфу // Вісник національного університету. Т.15. Вип.11. Част.2. Серія: Психологія. – О., 2010.
34. Ключикова-Цобенко В.О. Прояв індивідуальної міфології у вигляді архетипних змістів у несвідомому жінки // Вісник національного університету. Серія: Психологія. – О., 2009.
35. Коган В.Э. Воспитателю о сексологии. – СПб.: 1991.
36. Кон И.С. Лунный свет на заре. Лики и маски однополый любви. – М., 1998.
37. Кондрашенко В.Т. Девиантное поведение у подростков. – М.: 1988.
38. Конончук Н.В. О психологическом смысле суицидов // Психологический журнал. Т.10, № 5, 1989.

39. Кричевский Р.Л., Дубовская Е.М. Исследование малой группы в отечественной и зарубежной социальной психологии //Социальная психология. Хрестоматия. М. Аспект Пресс. 1999.С.209-229.
40. Кричевский Р.Л., Рыжак М.М. Лидерство как структурный феномен //Социальная психология. Хрестоматия. М.: Аспект Пресс, 1999. С.268-274.
41. Лабиринты одиночества. – М., 1991.
42. Лабунская В.А., Менджерицкая Ю.А., Бреус Е.Д. Психология затрудненного общения. М.: Академия, 2001. Гл.1-4.
43. Лэндред. Игровая терапия: искусство отношений. – М., 1994.
44. Майерс Д. Социальная психология. СПб.: Питер, 1997.
45. Матвеева Л.В., Аникеева Т.Я., Мочалова Ю.В. Психология телевизионной коммуникации. М.: Аспект Пресс, 2000. Гл. 1, 2.
46. Медведева Г.П. Введение в социальную геронтологию. – М., 2000.
47. Меренков А.В., Никитина М.Н. Социально психологический портрет современной проститутки // Социс. -2000-№5.
48. Мухамедрахимов Р.Ж. Мать и младенец: психологическое взаимодействие. – СПб.: Изд-во СПбГУ, 1999.
49. Мэнделл Дж. Г., Дамон Л. Групповая психотерапевтическая работа с детьми, пережившими сексуальное насилие. – М.: Генезис, 1998.
50. Основы социальной работы: Учебник / Отв. ред. П.Д. Павленок. — 2-е изд., испр. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2002. — С. 81—89.
51. Пархимчик Е.П. Как найти работу. Минск: Амалфея, 1998.
52. Парыгин Б.Д. Анатомия общения. СПб: СПбГУП. 1999.
53. Пельцман Л. Стрессовые состояния у людей, потерявших работу // Психологический журнал. Т.13, № 1, 1992.
54. Петровская Л.А. Гуманистический аспект психологической помощи //Социальная психология в современном мире. М.: Аспект Пресс, 2002. С.323-333.
55. Петровская Л.А. Развитие компетентного общения как одно из направлений оказания психологической помощи //Введение в практическую социальную психологию. М.: Смысл, 1996. С.150-167.
56. Петровская Л.А. Социально - психологический тренинг: воздействие как интенсивное общение //Социальная психология. Хрестоматия. М.: Аспект Пресс, 1999. С.440-450.
57. Прихожан А.М., Толстых Н.Н. Дети без семьи. – М., 1990.
58. Психическое развитие воспитанников детских домов / Под. ред. Дубровиной, А.Г.Рузской. – М., 1990
59. Розовая психотерапия / Под ред. Д.Дэйвиса и Ч.Ниля. – СПб., 2001.
60. Руководство по предупреждению насилия над детьми: Учебное издание для психологов, детских психиатров, психотерапевтов, студентов педагогических вузов / Под ред. Н.К.Асановой. – М.: 1997.
61. Сапогова Е. Е. «Легенды о себе»: к проблеме интерпретации личностных мифологем взрослых в психологическом консультировании / Е. Е. Сапогова // Психологическая служба. – 2003. – № 2. – С. 88–102.
62. Сапогова Е. Е. «Римейки жизни»: конструирование автобиографического нарратива / Е. Е. Сапогова // Известия ТулГУ. □Выпуск 5. □

- В 2-х чч. □Часть I. □Тула : ТулГУ, 2005. □С. 200–228. – (Серия: Психология).
63. Смит Э. Стареть можно красиво. – М., 1995.
 64. Социальная работа: теория и практика: Учеб. пособие / Отв. ред. Е.И. Холостова, А.С. Сорвина. — М.: ИНФРА-М, 2001. — С. 88—99.
 65. Социальная работа: Учеб. пособие / Под общ. ред. проф. В.И. Курбатова. — 2-е изд., перераб. и доп. — Ростов н/Д.: Феникс, 2003. — С. 63—66.
 66. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / І.Д. Зверева, О.В. Безпалько, С.Я. Харченко та ін.; За заг. ред. І.Д. Зверєвої, Г.М. Лактіонової. — К.: Наук, світ, 2003. — С. 52—61.
 67. Соціальна робота: В 3 ч. — К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2004. — Ч. I.: Основи соціальної роботи /
 68. Стефаненко Т.Г. Социальная психология в культурно-исторической перспективе //Социальная психология в современном мире. М.: Аспект-Пресс. С.27-42.
 69. Стефаненко Т.Г. Социальные стереотипы и межэтнические отношения//Социальная психология. Хрестоматия. М.: Аспект Пресс. 1999.С.200-204.
 70. Сутенёры и проститутки: проституция в древности и сегодня. - М.: Литература. - 1998.
 71. Тарабрина Н., Лазебная Е. Синдром ПТСР: современное состояние проблемы / Психологический журнал, Т.13, № 2
 72. Тарабрина Н.Практикум по психологии посттравматического стресса. – СПб.: Питер, 2001.
 73. Тисдейл К. Арт-терапия в работе с осужденными // Практикум по арт-терапии/ Под.ред.А.И.Копытина. СПб.: Питер, 2000.
 74. Тюття Л.Т., Иванова І.Б. Соціальна робота (теорія і практика): Навч. посіб. — К.: ВМУРОЛ “Україна”, 2004. — С. 48— 59.
 75. Фикдор Г. Дети разведенных родителей: между травмой и надеждой. – М.: Наука, 1995.
 76. Хараш А.У. Смысловая структура публичного выступления (об объекте смыслового восприятия) //Социальная психология. Хрестоматия. М.: Аспект Пресс, 1999. С.71-84.
 77. Человек после развода / Под ред. Н.Я.Соловьева. – Вильнюс, 1985.
 78. Шахматов М.Ф. Психическое старение. – М., 1996.
 79. Шнейдемман С.Э. Душа самоубийцы. – М.: Смысл, 2001.
 80. Яремчук О. В. Етнокультурна міфотворчість покоління // Вісник Одеського національного університету, Т.14. Вип. 17. Психологія – 2009, с.178-186.
 81. Яремчук О. В. Індивідуальна авторська міфотворчість як самоініціація особистості в культурі // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина української держави: зб.наук.праць / за заг.ред.М.М.Слюсаревського, упоряд.Л.А.Найдьонова, Г.В. Мироненко. – К.: Міленіум, 2009. – Вип.9. – 280 с., с.261-270
 82. Яремчук О. В. Культурно-історичний потенціал молоді в умовах трансформації суспільства // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету, 2009. Вип. 74. – Серія: психологічні науки, том 2, с. 211-215.

83. Яремчук О. В. Психологія етнокультурної міфотворчості особистості // Креативність і творчість. – Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Серія «Соціологія. Психологія. Педагогіка». – Тематичний випуск №1 / Відп. Ред.: І. П. Маноха. – К.: Гнозис, 2009. – 426с., с. 413-420.

84. Яремчук О. В. Реклама як етнокультурна міфотворчість // Наука і освіта, 2010, лютий. Тематичний спецвипуск "Когнітивні процеси та творчість", с.120-124.

85. Яремчук О. В. Формування етнічної ідентичності шляхом етнокультурної міфотворчості особистості // Психологічні перспективи – 2009-2010. Вип. 15, с.218-228.

Додаткова

86. Грекова Т.Н., Ильясов И.И. Об архетипичности символов развития // Вестник Московского ун-та сер.14 Психология, 2006. № 2, с.41-51

87. Горноста́й П.П. Личность и социальная роль. – К.: 2009.

88. Лейтц Г. Психодрама: теория и практика. Классическая психодрама Я.Л.Морено. Пер. с нем. / Общ. ред. Е.В. Лопухиной и А.Б. Холмогоровой. - М.: Издательская группа "Прогресс", "Универс", 1994. С.21-27, 38-58, 112-117.

89. Лозова О.М. Теоретичні підстави та практика застосування техніки ініціювання смислоутворення // Актуальні проблеми психології: Етнічна психологія. Історична психологія. Психолінгвістика / За ред. С.Д. Максименка, М.-Л.Чепи. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агенство», 2009. – Том ІХ, Частина 4. – 460 с.

90. Нуркова В.В. Свершенное продолжается: Психология автобиографической памяти личности. – М.: Изд-во УРАУ, 2000. -320 с.

91. Психология социальной работы: Учебное пособие / О.В.Александрова, О.М.Боголюбова, Н.Л.Васильева и др; Под общ.ред. М.А.Гулиной. – СПб.: Питер, 2004. – 351 с., С.329-332

92. Сакович Н. А. Технология игры в песок. Игры на мосту.- СПб.: Речь,2006.-176с.

93. Сапогова Е.Е.Профессиональное психологическое: рефлексия вслух // Журнал практического психолога. – 1997. - № 6. – С.3-12.

94. Харди И. Врач. Сестра. Больной: Психология работы с больным./ Пер.М.Алекс – Будапешт: Akademiai Kiado, 1981. – 286 с.

95. Яценко Т. С., Чобітько М. Г., Доцевич Т. І. Малюнок у психокорекційній роботі психолога-практика (на матеріалі психоаналізу комплексу тематичних малюнків). Черкаси: «БРАМА», видавець Вовчок О. Ю., - 2003. – 216 с.

96. Яценко Т. С., Аврамченко С. М., Зажирко М. П., Харенко С. Г. Прикладні аспекти застосування активного соціально-психологічного навчання у школі: Навч. посібник. Видавець Чабаненко Ю. – Черкаси, 2006. – 1123 с.: іл.

97. Wegscheider-Cruse Sh. Another chance: hope and health for the alcoholic family. Palo Alto, CA: Science and Behavior Books, 1981.